

Sånger & Psalmer
i S:t Jacobs kyrka

S:t Jacobs Kammarkör
Dirigent: **Gary Graden**
Organist: **Anders Bondeman**

Producent: Mattias Böhm
Inspelning och premastering: Lars-Göran Ehn
Musikaliskt urval och bearbetning: Anders Bondeman och Gary Graden
Grafisk formgivning: Joel Ydring
Foto: Staffan Engwall och Joel Ydring
Projektsamordning, verkbeskrivningar och textbearbetning: Linus Hammar

Stort tack till Carina Aronsson, Lars Levin, Gustav Nordlander, Bo Strömstedt och Britta Svanholm Maniette för hjälp och inspiration i samband med musikurval och textarbete.

Förlag: Gehrmans, Verbum, Abraham Lundquist

Gregoriansk svit (19.57)

1. **O du helge ande, kom/Veni sancte spiritus:** Psalm 361. Text/musik: medeltida antifon. 5.33
Adoro te devote: Text: Thomas av Aquino. Musik: fransk melodi 1600-1700-talet.
2. **Orgelimprovisation** 6.37
3. **O, helge ande:** Ur Birgittinritualen. Arrangemang av D. Wikander. 1.24
4. **Orgelimprovisation** 4.15
5. **Kom, skaparande, Herre god:** Psalm 50. Text: M. Luther 1524 efter Veni creator spiritus av Hrabanus Maurus 809, Olaus Petri 1536, A. Frostenson. Musik: medeltida hymn. 2.09
6. **Vår blick mot helga berget går:** Psalm 165. Text: E. Evers 1906. Musik: O. Olsson 1916. 5.39
7. **Gud vår gud vi lovar dig:** Psalm 1. Text: I. Franz 1768, 1771 efter Te Deum laudamus från 300-talet, O. Hartman 1980. Musik: tysk-österrikisk, Sagan 1772, Wien cirka 1774. 3.33
8. **O, vad världen nu är skön:** Psalm 751. Text: J. A. Josephson 1861. Musik: W. A. Mozart. Sopransolist: *Linda Öhlin*. 2.04

Folkmusiksvit (10.23)

9. **Preludium** 3.00
10. **Den signade dag:** Variant från Mora upptecknad av J. Romson efter Finn Karin och Anders Suther, Mora. Altsolist: *Adèle Skogsfors*. Kulning: *Lovisa Sydén, Tone Antonsson*. Variant från Äppelbo i arrangemang av S. Lindberg. 4.29
11. **Stilla sköna aftontimma:** Text: J. Th. Jacobsson. Musik: O. Lindberg. 2.55
12. **Du som gick före oss:** Psalm 74. Text: O. Hartman 1968. Musik: S-E Bäck 1968. 2.08
13. **Som ett klokspel hör jag dig:** Psalm 338. Text: A. Frostenson 1970. Musik: B. Milgrove 1769. 6.34
14. **O store Gud:** Psalm 11. Text: C. Boberg 1885. Musik: svensk folkvisa. 3.09
15. **Orgelimprovisation** 3.03
16. **O, hur saligt att få vandra:** Psalm 300. Text: J. Blomqvist, P. Ollén 1876. Musik: R. Lowry 1864. Tenorsolist: *Gary Graden*. 3.23
17. **Sommarpsalm:** Psalm 201. Text: C. D af Wirsén 1889. Musik: W. Åhlén. 3.02
18. **Orgelimprovisation** 1.42
19. **Den blomstertid nu kommer:** Psalm 199. Text: I. Kolmodin 1694, J. O. Wallin 1819, B. G. Hallqvist 1979. Musik: svensk folkvisa 1693. Sopransolist: *Wendela Hårdemark*. 4.47

Om skivans tillkomst. 1972-2002 verkade *Anders Bondeman* som organist i S:t Jacobs kyrka invid Kungliga Operan i Stockholm. Alltsedan 1980, då *S:t Jacobs Kammarkör* bildades, har kören och Anders musicerat ihop vid ett otal konserter och högmässor i kyrkan. Detta har vi länge haft en stark önskan att dokumentera för att på så sätt fånga känslan i S:t Jacobs kyrka med dess unika akustik. Vi är därför mycket stolta över att få presentera denna skiva som vi hoppas ska ge en bild av närmare trettio års glädjefyllt och inspirerande musikaliskt samarbete i S:t Jacobs kyrka.

Om musiken. Den inledande sviten om fem spår länkar samman fyra olika medeltida psalmer. Först ut är **(1) O du helge ande kom**, som bygger på påskmässans antifon *Veni sancte spiritus*.

O du helge ande, kom.
Fyll dina trognas hjärtan med nåd och frid
och tänd i dem kärlekens eld, din levande låga,
du som från skilda länder och språk samlar folken
i kristen tro och endräkt: en enda helig kyrka.
Halleluja

Veni sancte Spiritus,
reple tuorum corda fidelium,
et tui amoris in eis ignem accende:
qui per diversitatem linguarum cunctarum,
gentes in unitate fidei congregasti.
Alleluja

Därefter följer *Adoro te devote* en så kallad *eukaristisk hymn* (av grekiskans *evkaristi'a*, tacksägelse) som sjungs i anslutning till nattvarden efter dess inledande tacksägelsebön.

Adoro te devote, latens Deitas,
Quæ sub his figuris vere latitas;
Tibi se cor meum totum subicit,
Quia te contemplan totum deficit.

Herre, dig jag tillber fast fördold du är.
Under tecknens slöja är du verkligt här.
Helt jag vill mig viga här och nu
åt dig som i tro jag skådar. Allting tillhör dig.

Visus, tactus, gustus in te fallitur,
Sed auditu solo tuto creditur.
Credo quidquid dixit Dei Filius;
Nil hoc verbo veritatis verius.

Känsl, smak och ögon intet här förmår.
Men min tro bekänner det jag ej förstär.
Vad du sagt, det tror jag, helt och fullt och visst,
ty ditt ord är sanning, Herre Jesus Krist.

Mellan de två orgelimpromisationerna, (2) och (4), sjungs (3) **O, helge ande** ur *Birgittinritualen*. Här i arrangemang av David Wikander (1884-1955), tonsättare och domkyrkoorganist i Stockholm 1920-1952. *Birgittinritualen*, eller *Cantus sororum* som den också kallas, är en särskild gudstjänstordning skriven för Birgittinersysterna av den Heliga Birgittas (1303-1373) biktfader, Petrus Olavi av Skänninge (d. 1378).

Sviten avslutas med psalmen (5) **Kom, skaparande, Herre god** baserad på *Veni creator spiritus* av Benediktinermunken och teologen Hrabanus Maurus (776-856). Den svenska texten är skriven av Olaus Petri (1493-1552), bearbetad av Johan Olov Wallin (1779-1839) och moderniserad av Anders Frostenson (1906-2006). Musiken är en medeltida hymn. Psalmerna är en så kallad *bönepsalm* om och till den heliga anden som alternativ till talad bön.

Efter orgelpreludiet följer (6) **Vår blick mot helga berget går**. Psalmerna är skriven för Kristi förklarings dag (15 veckor efter påskdagen) till minne av lärjungarnas besök på förklaringsberget där Jesus blir "förklarad" såsom varande Guds son. Tonsättare är Otto Olsson (1879-1964), organist i Gustav Vasa kyrka i Stockholm åren 1907-1956.

(7) **Gud vår gud vi lovar dig** inleds även den med ett orgelpreludium och är en lovpsalm efter en av de äldsta och mest välkända kristna hymnerna, *Te Deum laudamus*, även kallad den *Ambrosiska lovsången*. Enligt sägnen ska Ambrosius av Milano (340-397) på gudomlig ingivelse ha börjat sjunga denna hymn när han på påskaftonen år 387 döpte den store kyrkofadern Augustinus (354-430), varpå denne stämde in och avslutade sången. Här hör vi den dock sjungas av kören i en bearbetning av prästen Carl Olof Hartman (1906-1982).

Wolfgang Amadeus Mozarts (1756-1791) enda bidrag till den svenska psalmboken är denna lilla pärla, (8) **O, vad världen nu är skön**. Texten är skriven av Jacob Axel Josephson (1818-1880), director musices och domkyrkoorganist i Uppsala åren 1864-1880. Musiken härrör ursprungligen från andantesatsen ur *Divertimento i Ess-dur (K252)* för blåsarensemble.

Skivans andra svit inleds med ett folkmusikinspirerat orgelpreludium (9) följt av (10) **Den signade dag**, som ju finns i ett flertal varianter. Här föreligger en från Mora, upptecknad av Janne Romson efter Finn Karin och Anders Suther. Denna leder sedan över till en fyrstämmig variant från Äppelbo i arrangemang av musikern och sångaren Staffan Lindberg (f. 1966). Sviten avslutas med (11) **Stilla sköna aftontimma** av Oskar Lindberg (1887-1955), tonsättare och organist i Engelbrektskyrkan i Stockholm åren 1914-1955. De båda tonsättarna Lindberg är emellertid inte släkt.

(12) **Du som gick före oss** är en nattvardspsalmskriven av Sven-Erik Bäck (1919-1994). Stycket skrevs ursprungligen som återkommande koral i en passionstonsättning vilken dock aldrig fullbordades. Psalmen är skriven i så kallad *tolvtonsteknik*, vilket betyder att alla tolv toner i oktaven används, är jämlika, och inte ordnas efter varandra på samma sätt som när man följer reglerna för dur och moll.

Psalmen (13) **Som ett klockspel hör jag dig** inleds med fyra olika orgel improvisationer över temat, varpå den sjungs av kören. Tonsättare är Benjamin Milgroves (1731-1810), kantor i Grevinnan av Huntingdons kapell i Bath.

(14) **O store Gud** är ursprungligen en svensk folksmelodi. Det sägs att predikanten Carl Boberg (1859-1940) en sommardag 1885 hade varit på möte med sina vänner i Kronobäck i Småland. När de var på väg hem började det regna, molnen flockade sig, blixarna for. Så bröt solen åter fram, och när Carl Boberg senare stod hemma i sitt fönster vid Mönsteråsviken och hörde trasten sjunga i Kråkerumsskogen formade

sig i hans huvud sången "*O store Gud, när jag den värld beskådar som du har skapat med din allmacts ord*". Den översattes till tyska och ryska, och kom snart till USA där den genast spred sig. Alla stora gospelsångare och gospelsångerskor sjöng den. Elvis Presley sjöng den: "*How great thou art*". Pingströrelsens storsångare Einar Ekberg (1905-1961) hörde den i Amerika, tog hem den och bad sin svärson översätta den till svenska. Svärsonen ska under arbetet med häpnad ha utbrustit: "Men det är ju Carl Bobergs gamla sång". Här framförs den i vår egen version.

Efter Anders orgel improvisation (15) hör vi (16) **O, hur saligt att få vandra**, som skrevs 1885 av den amerikanske predikanten Robert Lowry (1826-1899) och var något av en signaturmelodi för 1800-talets väckelserörelse. I denna intima tappning får S:t Jacobs kyrkas kantor och dess tidigare organist återigen musicera tillsammans.

Waldemar Åhléns (17) **Sommarpsalm** lär nog sjungas så länge körsång utövas i detta land. Åhlén (1894-1982) var inte mindre än Anders Bondemans företrädare på orgelpallen i S:t Jacobs kyrka där han satt åren 1928-1971. Psalmen framfördes för första gången 1933 av en liten barnkör i Hjorthagens kyrka i samband med en skolavslutning. Den ursprungliga diskantsättningen hörs i vers två.

Efter ytterligare en orgel improvisation (18) låter vi (19) **Den blomstertid nu kommer** avsluta skivan. Texten tillskrivs ursprungligen Israel Kolmodin (1643-1709) medan musiken baseras på en svensk folksmelodi. Här hörs den i en fri sättning signerad *Gary Graden* med kören utspridd i kyrkan och med en ensam sopransolist i vers två.

Anders Bondeman är professor vid *Kungliga Musikhögskolan* och sedan 1989 ledamot av *Kungliga Musikaliska Akademien*. Elev till Alf Linder och Helmut Walcha. Han är vida känd för sina orgelimpromvisationer och är ofta jurymedlem vid tävlingar för organister i Europa. Anders Bondeman har som orgelsolist turnerat flitigt, bland annat i Tyskland (Berlin, Leipzig), Frankrike (*Notre Dame* i Paris) Österrike (Salzburg, *Stephansdomen* i Wien), Spanien (Katedralen i Sevilla) och USA (New York, Madison, Minneapolis och Kansas City). Han har också gjort inspelningar för svensk, finsk, holländsk och ungersk radio samt för Sveriges television. Förutom att ha varit organist i S:t Jacobs kyrka åren 1972-2002, har Anders varit verksam som pedagog vid Musikhögskolan och gästföreläst vid internationella orgelfestivaler runt om i världen.

Gary Graden har studerat kördirigering vid *Hartt School of Music* och vid *Aspen Summer Music Festival*, båda i USA. Han har även studerat för Eric Ericson samt orkesterdirigering för Kjell Ingebretsen på *Kungliga Musikhögskolan* i Stockholm (1983-85). Gary Graden är sedan 1984 kantor och körledare i S:t Jacobs kyrka i Stockholm och har varit lärare på *Stockholms Musikgymnasium* där han grundade och ledde Stockholms Musikgymnasiums Kammarkör. Med såväl denna som S:t Jacobs Kammarkör har han med stor framgång deltagit i en lång rad körfestivaler och -tävlingar i Sverige och i övriga Europa. Gary har mottagit *Johannes Norrby-medaljen* för kördirigenter och utsågs 2005 till *Årets körledare*. Han är efterfrågad både som dirigent och lärare, och som jurymedlem vid internationella kör- och dirigentfestivaler.

S:t Jacobs Kammarkör grundades 1980 och består av 32 sångare. *Gary Graden* har varit körens dirigent sedan 1984. Kören framträder regelbundet vid gudstjänster och konserter i S:t Jacobs kyrka i Stockholm. Repertoaren består framför allt av a cappella-verk från olika epoker, men även av större verk för kör och orkester. En viktig ambition för kören är också att beställa och uruppföra nya verk av såväl unga som etablerade tonsättare. Kören finns dokumenterad på ett 20-tal kritikerrosade CD-skivor och har även gjort flera inspelningar för Sveriges Radio. S:t Jacobs Kammarkör har ett mycket gott rykte i Europa och turnerar regelbundet inom Sverige och utomlands. Mer information finns på www.choir.nu

Sopran: Tone Antonsson, Wendela Hårdemark, Jennie Johansson, Cecilia Lagerdahl, Julia Mossberg, Lovisa Sydén, Anna Wallerstedt, Linda Öhlin

Alt: Carina Aronsson, Johanna Elofsson, Maria Henningson, Marie Hilderman, Anna Lagerkranz, Adèle Skogsfors, Ulrika Tronner, Johanna Wedar

Tenor: Björn Hårdemark, Staffan Edenroth, Lars Levin, Johan Lidberg, Carl Slettengren, Joakim Slettengren, Mårten Sohlman, Joel Ydring

Bas: Henrik Blomgren, Magnus Bogårdh, Linus Hammar, Emanuel Krispinsson, Lars Moberg, Markus Norrman, Matthias Spitzbarth, Mårten Trotzig

Orgeln i S:t Jacobs kyrka. De äldsta delarna dateras till 1746 då orgelbyggaren Olof Hedlund byggde en 30 stämmig orgel. Av originalinstrumentet återstår den förnämliga fasaden samt tre stämmor, *Prestant 16 fot*, *Prestant 8 fot* och *Prestant 4 fot*, vilka alltjämt ljuder. Instrumentet har sedan dess genomgått flertalet större renoveringar och utbyggnader. Från 1840-talets orgel, byggd av P. Z. Strand, finns sex stämmor kvar. 1914 uppdaterades instrumentet av firman Setterquist o. Son. Den stora klangen som då speglade tidens anda har bevarats till dagens orgel. 1929-1930 moderniserades de tekniska funktionerna. Ett fjärrverk installerades på den norra sidoläktaren, och några stämmor tillkom.

Den nuvarande orgelns karaktär stammar dock till större delen från 1976 genom den danska firman Marcussen o. Söns försorg. Ambitionen var denna gång att behålla det ytterst förnämliga pipmaterialet och inte förändra orgelklangen i någon större utsträckning. 36 stämmor samt hela fjärrverket bibehölls, och av detta är det mesta ännu i fint originalskick. Men för att möjliggöra spel av barocktidens större orgelkompositioner kompletterades instrumentet med mer distinkta *aliquotstämmor*. Några *rörstämmor* i fransk anda tillkom också. Trakturen hölls mekanisk medan registraturen elektrifierades. Orgeln har nu 83 stämmor fördelade på fem manualer och pedal.

SJKK01

© 2009 S:T JACOBS KAMMARKÖR
ALL RIGHTS RESERVED